

судинної хірургії ім. М.М. Амосова АМН України і їх упровадження в щоденну практику дали можливість збільшити кількість операцій на серці з 2911 (в 1999 р.) до 5381 (у 2008 р.), знизивши летальність відповідно з 5,7% до 1,8%. При цьому за 3 місяці поточного року прооперовано 1107 хворих із летальністю 0,45%.

Щодо побажань на майбутнє, то вони стосуються об'єднання зусиль науковців для розв'язання таких проблем:

- розблокування генетичного коду регенерації органів у людини (відновлення

клішні в раків, хвоста в ящірок, кінцівки в тритона, тканини легенів і печінки в людини). Клонування органів для їх пересадження;

- вивчення антимікробної дії плазми крові крокодилів (відсутність у них нагноєння і сепсису);
- вивчення гібернації в тварин. Уведення безнадійних хворих у стан гібернації для підготовки їх до радикального втручання;
- вивчення ролі природної і штучної гіпертермії у хворих з інфекцією, наркотичною залежністю і ВІЛ (СНІД).

**С.П. ПАВЛЮК,
академік НАН України,
директор Інституту народознавства НАН України**

Звітна доповідь президента НАН України академіка Б.Є. Патона про діяльність Національної Академії наук України засвідчує достатньо високий ступінь організації сфери наукових досліджень, належну системність наукового процесу, застосування сучасного арсеналу теоретико-методичних підходів при вивченні наукових ідей і вимогливе ставлення до пошуку й реалізації наукових проблем як прикладного, так і гуманітарного напрямів. Оприлюднена інформація підкреслює, що системні фундаментальні та прикладні наукові розроблення можливі здебільшого в межах Академії наук.

Гуманітарний сектор НАН України розробляє цілісну програму, яка стосується об'єктивного вивчення історичної пам'яті, духовної культури українського народу, одночасно спростовуючи навмисні спотворення реальної історії та культури в попередню епоху. Коротко схарактеризую виявлені чи помітні тенденції у сфері етнічних та етнокультурних трансформацій україн-

ського суспільства в новітню добу свого розвитку.

Сучасне бачення тенденцій у націо- і державотворенні викликає значну тривогу не стільки з огляду на небезпеку для існування української нації, скільки у зв'язку з розтягуванням на тривалий час процесу її консолідації як феноменального чинника розквіту суспільного і духовного життя.

Розбалансованість пріоритетів, а по суті їх відсутність, якимось імпульсивним борсанням згубно впливає на процес творення національної інфраструктури з її природною генезою та історичним напластуванням.

Українцям, як і багатьом іншим народам у світі, довелося творити націю в бездержавному стані могутніми засобами культури, мови, традицій упродовж майже тисячоліття і змагатися за свою політичну свободу й політично організоване життя у формі самостійної держави.

Натомість наша влада не залучає наукові напрацювання, щоб чітко окреслити орієнтири-маркери національних, політич-

них і соціальних завдань розвитку українського суспільства, тобто нарешті розробити конструкцію політичної системи України, без чого неможливий узгоджений, ритмічний поступ усіх суспільних сфер. Провідним, стрижневим компонентом виступає доктрина про суспільно-політичне життя, суть якої полягає у визначенні ієрархії національних цінностей не тільки в сенсі сакралізації набутого, а й осягнення динаміки новотворення. Ідеться про ідеологічне забезпечення буття нації як системи цінностей.

Національна ідея як сутнісний стрижень ідеологічної системи за своїм історико-суспільним змістом повинна цілковито розкрити квінтесенцію цивілізаційного і духовно-культурного феномена українськості, його творця — окремого українця і український народ у цілому. Згідно з цим підходом, національна ідея концентрує увагу на основній позиції державності, що полягає в конструюванні найвищої цінності українського суспільства — людини-українця, яка впродовж тисячоліття, безперервно освоюючи свій етнічний простір, витворила в ньому культурно-історичну унікальність як вагому частку світової цивілізації.

Владна верхівка недооцінює, а почасти цілковито ігнорує функціональну значущість феномена «національна ідея», у якій закладені виняткової сили суспільні функції — мобілізації, інтеграції, світоглядна, ідеологічна, стабілізаційна, соціалізаційна особи тощо. Без цих домінант держава не може укласти прогнозовану реальну програму поступу українського суспільства. Твердо спираючись на реальність етносоціальних процесів у Україні, ми покликані сьогодні не лише до оптимізації цих процесів, але й повинні свідомо і цілеспрямовано сприяти добудові української нації. Оскільки внаслідок розбою, вчиненого багатьма поколіннями окупантів та колонізаторів

(угорських, польських, австро-угорських, московських, румунських), а також унаслідок жакливної руйнівної дії найстрашнішого в історії людства більшовицького тоталітаризму українська нація не тільки була загальмована в своєму розвитку, але й, на жаль, усе ще не досягла властивого для всіх розвинених націй так званого порогу етнополітичної інтегрованості та внутрішньої консолідованості. Криза етнічної ідентичності нині не тільки підсилюється етносоціальною мозаїчністю, але й майже повною відсутністю українського урбаністичного середовища.

Етнічні цінності як етноідентифікати, до яких належать насамперед мова, історія, культурні надбання, традиції, релігія, сім'я, Батьківщина, полишені в державі на самовиживання, самореалізацію і самоутвердження. Українську мову як визначальний етноідентифікувальний чинник, як планетарну унікальність доведено до стану товару на політичному базарі, на якому відсутні щонайменші етичні принципи, панує цинізм.

Особливістю сучасного процесу етноідентифікації виступає не стільки етнокультурний фактор, скільки етнополітичний, коли рольові настанови громадян розкриваються як етнічні за формою і соціальні за змістом.

Ще один аспект. Значна русифікація спровокувала виникнення в Україні російського етнічного націоналізму, коли національна меншина силкується зберегти своє домінувальне становище в різних сферах суспільного життя. Благородне гасло збереження громадянського миру набрало спекулятивного характеру як для суб'єкта верховної влади, так і для російської меншини з метою залишити за собою набутий соціальний та політичний статус. У наполегливому насаджуванні політики бікультуральності, двомовності в Україні вбачаємо відверте демонстрування реалізації програми

російського етнонаціоналізму, у якому гаряче зацікавлена Росія, здійснюючи масовану підтримку культурною, інформаційною експансією. Колишня російська великодержавна ідея впевнено трансформується в легалізований процес російського етнонаціоналізму в українському суспільстві. Геополітичним виявом російського етнонаціоналізму в Україні стала політична доктрина слов'янофільства, інтеграція східних слов'ян. На думку українського вченого О.М. Майбороди, «відбувається етнізація великодержавної ідеї у формі апеляції до слов'янської єдності». На жаль, поки що Росія не готова діяти за цивілізованими принципами деяких європейських держав, які, втративши свої колонії, підтримали їхній національний розвиток, як наприклад Швеція, взявши участь у відродженні національних цінностей фінів.

Тривожним фактором у сучасному процесі української етноїдентифікації виступає прийнята і пропагована політика регіоналізації в Україні, що базується не на сутнісних принципах потреб суспільства, зокрема на завданні етнокультурної інтеграції, історичної традиції, а на симптоматичній, рефлексивній агресії, якщо не відвертих, то прихованих противників української України як самостійної держави, у чому чітко проглядається акцент російської месійності. Тобто ідея регіоналізації держави формується не з мотивів необхідності, а із засад поведінкового рецидиву минулого. Відсутня власна активна національна позиція, яка поступається інерційному політичному мисленню. Політика регіоналізму породила політику регіонального, майже політичного, сепаратизму на Закарпатті, відомого як «русинство»; кримські, донецькі прояви зміни територіальної конституційної цілості держави тощо. Регіональний сепаратизм може спровокувати ще більше ідея двопалатного парламенту як рудименту імперської епохи.

Особливою націотворчою енергією наділена церква за умови духовно-культурного суспільного взаємопроникнення й обоюдно підсилення суспільного поступу як чинника повноцінної довіри між духовним та соціальними середовищами, внаслідок чого стають виразнішими етнічні координати. Українська етнічна історія наповнена фактами конструктивної взаємодії церкви й соціуму в етнічному самозбереженні та самозахисті, хоча згадаймо й руйнівницьку місію колоніальної церкви етнічної матриці.

Русифікаторська функція московської православної церкви, на превеликий жаль, збереглася і в новітні часи політичного життя України. Настанови духовенства УПЦ МП спрямовані на розмивання національної ідентичності крізь призму ортодоксальної політичної доктрини східнослов'янської єдності, у чому відверто прозирає російський геополітичний акцент. Московський патріархат УПЦ виступає як політична структура з індиферентним ставленням до національних цінностей і конституційних засад України як держави. У римокатолицької церкви, метропольної в часи польської колонізації України, цілковито інші засадничі принципи.

Без знань про етноутворювальні чинники, біогенетичні, соціогенні взаємозв'язки та проблеми взаємодії мови, мовлення й етнічних процесів як компонента матриці ментальності народу складно правильно зорієнтувати розвиток суспільства.

З поля зору випущено сучасне функціонування масової та популярної культур, вуличної молодіжної субкультури, особливості побуту та субкультурну специфіку окремих груп і стратумів міста, зокрема таких, як наркомани, злочинці, соціальні маргінали тощо. Для нас особливо важливе розгортання досліджень у галузі урбаністичної етнології з огляду на їхній надзвичайно важливий прикладний характер у ділянці

етнополітики, мовного будівництва та деколонізації міського культурно-цивілізованого середовища. Адже саме міста сьогодні визначають усі головні перспективи сучасних етносоціальних та етнокультурних процесів України. Саме тут зароджуються ембріони нашого майбутнього: адже українство поза містом є українством поза добою, українством без майбутнього. Має цілковиту рацію Олександр Нельга, зазначаючи, що «проблема безетнічності є проблемою безсоціальності й навіть антисоціальності...безетнічні особи експансивного нахилу стають на шлях жорстокості, злочинності тому, що стосовно них не «спрацьовує» регулятивно-обмежувальна функція етнічного» (Нельга О.В., 1997, с. 52–53).

Ми зосередили увагу на особливих болювих точках етноідентифікаційного процесу сучасної України, поглянувши на нього начебто зверху, тобто з погляду націомобілізаційних ідей, цілей та цінностей. Значно складніше реально розв'язати цю суспільну проблему з огляду на можливість її закорінення в справжнє лінгвокультурне комунікативне середовище, у якому реально живе культура, де її сприймають, інтерпретують, передають.

Оскільки реальне лінгвокомунікативне середовище, де відбувається колообіг культури, особливо в містах, значною мірою зруйноване, то відсутність такого середовища, у надрах якого зароджуються і підтримуються реальні смислові мережі культури, не може дати відносно цілісної ідентичності.

Тому й проблема реанімації глибококризової української ідентичності є насамперед проблемою подолання кризи лінгвокультурного стану, зокрема в містах. Для цього, на наш погляд, потрібно:

– поглибити українську культуру в міському середовищі, підкріпивши анемічні, безсилі українські інформаційні потоки;

– надати соціопrestiжного статусу українському інформаційному продуктові;

– проводити державну політику протекціонізму для вирівнювання різючої структурної та функціональної асиметрії російськомовного й українськомовного матеріалу в українському інформаційному просторі;

– надавати державне сприяння у формуванні модернізованої інфраструктури для представлення української культури світовій цивілізації (теле-, відеоіндустрія, український шоу-бізнес, індустрія розваг, кінематограф, українські молодіжні журнали тощо);

– розробити стратегію націокультурної політики.

І насамкінець. Безетнічність породжує асоціальність, духовну спустошеність, цивілізаційну маргінальність. Україна й українці володіють енергетичним ресурсом, здатним подолати побіжні кризові прояви на шляху становлення та розвитку української нації. Начебто для нас звучать слова англійського вченого Ентоні Д. Сміта: «Люди повинні ідентифікувати себе з нацією, якщо прагнуть свободи й самореалізації». Дійову формулу для всіх суспільних чинників, від яких залежить сучасний національний поступ, визначив Іван Франко: «Все, що йде поза рами нації, — се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування однієї нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації» (Франко І., 1988, с. 278).